

ГНОСЕОЛОГІЯ

УДК 1(091)

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.4.1>**Данканіч Римма Іванівна**кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософіїДніпровського національного університету імені Олеся Гончара
просп. Гагаріна, 72, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0003-4968-678X

ЛОГОС ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ В ТЛУМАЧЕННІ Г. ГАДАМЕРА

Актуальність проблеми. Культурні процеси сьогодення зазнають суттєвої трансформації у контексті глобалістичного виміру сучасності. Війна у центрі Європи – це великий іспит для європейської цивілізації. Агресія Росії проти України – це випробування не тільки для українського народу, але й іспит на людяність для європейського, американського суспільства і людства в цілому. З точки зору засновника філософської герменевтики Г. Гадамера головною проблемою кризи людського існування є втрата людиною здатності розуміння себе і навколишнього світу, що невідворотно призводить до формування псевдореальності. Це світ – спотворення дійсності, хибного мислення і світосприйняття, що, зрештою, веде людство до самознищення. У цьому контексті як ніколи важливим є звернення до історико-філософської традиції європейської цивілізації. Адже європейська філософія від самого початку ще на рівні інтуїтивного пояснення універсального принципу існування поставила питання про об'єктивний зміст буття і діяльності розуму, про всезагальний закон існування, про закон світового руху і розвитку, діалектика якого є основою формування гармонії світу. Цей принцип ще в Античній філософії називали «логосом». Для Геракліта «логос» – загальнокосмічний закон, що тлумачився як «розумне слово», для Зенона Кітійського «логос» – це Божественний розум, для Філона Александрійського «Логос» – це всезагальний принцип осягнення дійсності. Однак Г. Гадамер актуалізував поняття «логос» в контексті сучасної планетарної кризи існування людства. Повернення до «логосу» – це повернення до культурного простору, в якому людина може утверджуватися, відновлюватися і самореалізовуватися, набуваючи здатності комунікативних практик. Отже, «логос» – це одна із фундаментальних засад формування європейської цивілізації і її культури мислення.

Мета та завдання. Розкриття поняття «Логос» як культурно-онтологічної засади формування європейського культурного простору і мислення як його складової.

Методи дослідження – герменевтичний (встановлення конотацій «логосу», феноменологічний (розчищення простору дослідження – аналіз роботи Г. Гадамера «Істина і метод») та діалектичний (розвиток поняття «логос»).

Результати дослідження. У статті показано, що поняття «логос» є фундаментальним для становлення традиції європейського мислення. Антична філософія, у якій зародився «Логос» називає його першоосновою і принципом буття, а також визначає його як глибинний сенс не тільки як мови, а й реальності. У християнстві «Логос» ототожнюється з Ісусом Христом, і є Боголюдиною, іпостасю Бога-Сина у Святій Трійці. Європейська цивілізація утверджуючись цим принципом, стала здатною поєднати в собі об'єктивну реальність із суб'єктивним наповненням світу, гармонізуючи таким чином, людину і суспільство.

Ключові слова: Логос, Г. Гадамер, Платон, Сократ, Кратил, європейська цивілізація, культурний простір, діалог, принцип.

Вступ. В умовах усвідомлення трагічності свого існування сучасне людство постає перед проблемою можливості діалогу між людьми різних поглядів, що ворогують між собою, з метою

досягнення миру. Постає питання, у чому ж причина цієї ворожнечі? Бо якщо не прояснити контекст ненависті, навряд чи можна досягнути конструктивного діалогу. Війна в Україні розкрила низку глибинних процесів, що формувалися протягом століть і призвели до страждання мільйонів невинних людей, які ставлять питання: «чому», «за що?».

З точки зору філософської герменевтики Г.Гадамер стверджує, що будь-який конфлікт є причиною виходу сторін, або однієї із сторін з єдиного культурного простору, як головної умови для формування будь-якого діалогу. Це означає, що порушуються загальні принципи буття Всесвіту, відновити які можливо лише визнаючи ці порушення. Діалог є єдиним інструментом повернення сторони, що порушила всезагальний принцип буття у межах культурного простору. Головними атрибутами діалогу є питання і відповіді. Адже правильно поставлене питання вже містить в собі фрагменти правильних відповідей на них. Бо якщо не прояснити всі причини, наприклад, появи ненависті, конструктивного діалогу досягнути буде неможливо. Іншими словами, якщо ми зрозуміємо проблему, то будемо ставити питання таким чином, щоб отримати правильну відповідь. Отже, запитання має бути осмисленим, виразним, чітким і проясненим.

Розкриваючи проблему розуміння і нерозуміння, Г.Гадамер звертається до традиції Сократа і Платона, вважаючи, що правильно поставлене питання у сократівських діалогах Платона набагато складніше самої відповіді [2, с. 368]. Як вже зазначалося, для розкриття даного питання Г.Гадамер залучає поняття «логос», що із старогрецької мови означає: слово, вчення, принцип, закон. За допомогою поняття «логос» Г.Гадамер намагається визначити причину відсутності діалогу між протилежними точками зору. Філософ розглядає цю проблему як вихід суб'єктів спілкування за межі «логосу» тобто, коли один співбесідник або два, ігноруючи закони комунікації і діалогу, намагаються не встановити істину, а спотворити її за допомогою засобів маніпуляції. Адже «логос» за словами Г.Гадамера є єдиним принципом віднаходження істини в словах, мисленні і поняттях, ігноруючи який стає можливим спотворення слова і його сутнісного змісту. Такими засобами можуть бути, наприклад, софізми. Г.Гадамер стверджує, що коли співбесідники Сократа не мали змоги відповісти на складні питання, то намагалися змінити тактику і замість змістовної відповіді на аргументацію до опонента, починали відповідати зустрічними запитаннями, на кшталт, еристичних хитрощів, таких як: «що ви собі дозволяєте?», «я все про вас знаю», «я знаю про що ви думаєте» тощо.

Таким чином, Г.Гадамер вважає, що суть платонівських діалогів полягає у виявленні критичної відмінності між справжніми і несправжніми речами. Платон говорить про те, що в діалозі рівень незнання проявляється не в відповіді, а в запитанні. Бо запитання є розкриття причин хибного твердження. З точки зору філософа запитання – це перехід у відкритість, що у свою чергу обумовлює знаходження істини. Отже, будь-яке справжнє запитання потребує відкритості (Offenheit). Якщо вона відсутня, то питання буде мати лише видимість, втрачаючи при цьому будь-який сенс [2, с. 369].

На думку німецького філософа, існують і неконструктивні діалоги, що, насправді, намагаються приховати свої наміри та рівень свого невігластва, тобто незнання. Отже, від того, як сконструйоване запитання залежить досягнення очікуваного результату. До того ж, якість поставленого запитання, проявляє наміри, характер і мотиви учасників діалогу, а регулятором справжнього діалогу є «логос», який у тлумаченні Г.Гадамера становить принцип цілепокладання, що формує умови діалогу, обов'язковим результатом якого буде віднаходження істини як відкритості. За таких умов будь-яка агресія, втрачаючи своє хибне обґрунтування, викривається.

Мета дослідження – Розкриття поняття «Логос» як культурно-онтологічної засади формування європейського культурного простору і мислення як його складової в філософській герменевтиці Г.Гадамера.

Досягнення мети конкретизується через постановку та вирішення наступних завдань:

1. Визначити етимологію поняття «логос» і його зміст; 2. Простежити трансформацію поняття «логос» в історико-філософській перспективі; 3. Розглянути поняття «Логос» в філософській герменевтиці Г.Гадамера.

Методи дослідження. У дослідженні залучені герменевтичний, феноменологічний, діалектичний та метод історико-філософського аналізу. Перший дозволив виокремити лінгвістичні конотації поняття «логос» та історичні лінії його інтерпретації, другий, – визначив фокус дослідження (поняття «логос» в інтерпретації Г.Гадамера по роботі «Істина і метод»), третій, – показав шляхи становлення поняття «логос» і його впливу на європейське мислення, четвертий, – встановив значення «логосу» в історії європейської філософії.

Результати дослідження. Етимологія слова «λόγος» визначає специфіку даного поняття. Це слово грецького походження і в старогрецькій транскрипції дослівно перекладається як слово, висловлювання, промова, зміст, речення. До іншого значення слова «λόγος» належать такі: поняття, судження, основа. Слово «λόγος» також передбачає «відлік», «звіт». Також слову «λόγος» в античній філософії надається значення принципу, бо його глибинний зміст у старогрецькій мові передбачає гармонію, упорядкованість, здатність до розумного осмислення себе і навколишнього світу. Як відомо Геракліт стверджував, що в основі всього суцього лежить «логос» як всеосяжний закон буття, що співвідносить в собі космічну основу матеріального світу, якою є вогонь з людським буттям. Цікавим є те, що Геракліт тлумачить «логос» як «розумне слово», «слово, що живе», «слово, що втілюється, що реалізується». Проникливе тлумачення «логосу» належить відомому стоїку Зенону Кітійському. Згідно філософу, «логос» – це «Божественний розум» або «розумний вогонь». «Логос» у Зенона міститься у всіх речах і тримає все. «Логос» – є закономірним і невідворотнім станом речей. Іншими словами, Бог є «логос».

У роботі «Істина і метод» німецький мислитель проводить аналіз поняття «логос» в контексті проблеми розуміння і його діалогічної структури. Мислитель розглядав проблему діалогу, спираючись на історико-філософську традицію європейської культури. Як відомо, поняття «Логос» вводить Геракліт, а його подальший розвиток відбувався завдяки Платону, стоїкам. Однак Г.Гадамер зосереджує свою увагу на діалозі Платона «Кратил». Як відомо Кратил – це учень Геракліта. Акцентуючи увагу саме на цьому діалозі, філософ намагається віднайти ще одну грань «логосу», як головної умови для людської комунікації.

Коментуючи діалогічний і діалектичний характер «логосу» у Арістотеля, Г.Гадамер зазначає, що для нього діалектика є мистецтвом розглядання протилежностей (*Gegensätzliche zu untersuchen und [zu untersuchen]*) [2, с. 370]. Водночас знання як таке за своєю природою є діалектичним (*Wissen ist dialektisch von Grund aus*), оскільки пізнавати щось одне завжди означає пізнавати і протилежне [2, с. 371]. Перевага знання над упередженістю думок полягає в тому, що воно вміє мислити. До того ж воно може бути лише у того, хто має питання, а вони завжди схоплюють протилежності між «так» і «ні», або між «так» і «інакше». Що стосовно Платона і Сократа, то німецький філософ зауважує, що в їх діалектиці мистецтво запитування підіймається до свідомого маніпулювання. Водночас запитування, стверджує Г.Гадамер, – це мистецтво особливого роду і доступне воно тому, хто має питання. Натомість, зауважує Г.Гадамер, мистецтво запитування не звільняє від влади думок, оскільки воно передбачає свободу. Продовжуючи коментувати античну діалектику, філософ звертає увагу на те, що вона не є мистецтвом пропонувати переможні аргументи, які б спростовували всіх і кожного. Натомість саме той, хто використовує її може виглядати непереконливо. Водночас діалектика вимагає проведення автентичного діалогу, щоб його учасники у першу чергу чули одне одного. Першою ж умовою ведення діалогу є переконання в тому, що співбесідник слідує за вашою думкою [2, с. 373]. За Г.Гадамером, діалектика – це мистецтво проведення бесіди і одночасно мистецтво спільного бачення із співбесідником і встановлення єдності точок зору [2, с. 374]. Цікаво, що поняття «Логос» в контексті діалектики відіграє надзвичайно важливу роль. При цьому, на думку німецького мислителя, Платон намагався подолати виклики софістів, які перетворювали поезію і філософію в літературу. Платон доказує свою точку зору діалогічною поезією (*Dialogdichtung*). Таким чином, «літературна форма діалогу знову занурює мову і поняття в початковий рух живої бесіди. У такий спосіб слово оберігається від всіх догматичних зловживань» (*allen dogmatischen Mißbrauch geschützt*) [2, с. 374].

На думку Г.Гадамера, діалектика питання – відповіді (*Die Dialektik von Frage und Antwort*), яка відкрита в герменевтичному досвіді дозволяє точніше визначити, що собою являє історична свідомість. Мова йде про те, що діалектика розкриває перед нами відношення розуміння до зрозумілого як відношення, що має місце в процесі бесіди [2, с.383]. Г.Гадамер вважає, що в процесі розуміння відбувається злиття горизонтів, яке реалізується виключно мовою (*daß die im Verstehen geschehende Verschmelzung der Horizonte die eigentliche Leistung der Sprache ist*) [2, с. 383].

Аналізуючи поняття «логос» в античній філософії, Г.Гадамер звертає увагу на його внутрішню єдність слова і предмета. На погляд Г.Гадамера, грецька філософія починається з відкриття, що слово – це ім'я, що не отожднюється з істинним буттям [2, с. 409]. Грецьке просвітництво бачило проблему відношення між словом і предметом у світлі двох основних можливостей: віри в слова і сумніви в словах. І саме в грецькій філософії були поставлені питання про правильні і неправильні імена, єдність слова і предмета, сенс гри слів. На переконання Г.Гадамера ця проблематика особливого простежується в діалозі Платона «Кратил», у якому, за словами мислителя, «...було написано найважливіше греками про мову» [2, с. 409].

На думку Г.Гадамера, в діалозі «Кратил» Платон ухиляється від прямої відповіді на питання щодо зв'язку слова і речі. Філософ зауважує, що у цьому діалозі він ставить питання наступним чином: як ми взагалі можемо пізнавати суще? До того ж, у тих випадках, коли Платон говорить про істинну сутність діалектики, мова розглядається ним, як сумнівний елемент, що характеризується неоднозначністю.

На прикладі дискусії Сократа і Гермогена Платон звертає увагу на те, що справжня мова мусить бути справжньою у всіх її частинах, бо якщо одні елементи мови будуть істинними, а інші хибними, – то вона втратить свій зміст [5, с. 105].

Завдання діалогу – це встановлення істини. Розтлумачуючи розуміння істини Сократом, Г.Гадамер вказує на те, що античний мудрець розуміє слово на противагу красномовству не тільки як відповідність речі своєму призначенню, але як і його істинність. Отже, істина полягає не у відповідності самих речей, а в досконалій духовності тобто, вона полягає у повному розкритті сутності слів. «Слова істині» тоді, коли їх буття відповідає їх значенню, у той час як назви предметів бувають більш менш схожими на їх ідеї. Іншими словами, діалог Кратила і Сократа, з точки зору Г.Гадамера, вказує на те, чим відрізняється слово Сократа і слово Кратила. Для нашого дослідження дуже важливим є проведення даної демаркації, оскільки головною проблемою формування аргументації у будь-якому діалозі завжди була невідповідність слова не тільки своєму матеріальному значенню, але і духовному змісту. Г.Гадамер вказує на те, що будь-яке слово із необхідністю мусить нести в собі істину. Тобто, Сократ у своєму методі відкриває здатність мови доносити правильне, істинне, здійснюючи шлях від нерозуміння до розуміння, встановлюючи істину. З іншого боку, неправильне розуміння «логосу» призводить до зворотної дії – донесення неістинного, на чому ґрунтується, за словами Г.Гадамера, софістичне зловживання в промові. Бо якщо «логос» розуміти виключно як зображення речей, тоді відкривається притаманна мові здатність вводити в оману, коли стверджується, що слово має саму річ. Однак слово, що несе істини в собі, обов'язково призводить до хибного мислення [2, с. 413]. Коментуючи наведений вище уривок з діалогу «Кратил», німецький філософ приходять до висновку, що відкриття Платоном світу ейдосів затьмарило автентичну сутність мови. Водночас, грецький філософ не визнаючи за сферою слів жодної самостійності, продовжує утримувати той горизонт, в контексті якого розглядалося питання про «правильність імен» [2, с. 411]. Цікаво, що з точки зору Г.Гадамера, Кратил не усвідомлює, що значення слів не ідентично тим речам, які вони називають. Більш того, перевага Сократа полягає в тому, що «логос», мова і розкриття в них речей є дещо іншим у порівнянні із простим розумінням, закладених в слова значень. Саме звідси походить автентична можливість мови виражати правильне та істинне. Якщо «логос» розуміється як зображення речі, як її розкриття при чому не відбувається відділення істинної функції речей від смислового характеру слів, – тоді відбувається притаманна для мови можливість потрапляння в оману [2, с. 415]. Але «логос»

не є поняттям виключно кореспондентського характеру. Про це Г.Гадамер пише наступне: «...Логос – є значно більшим ніж проста відповідність слів і речей, і відповідає вченню елеатів про буття... Саме тому, закладена в «логосі» істина не є істиною простого сприйняття і простим виявленням буття (Erscheinenlassen von Sein), але завжди ставить буття у певну перспективу» [2, с. 416].

Його активне використання простежується і в ранньому християнстві, а саме у Філона Александрійського, Юстина Мученика і Оригена, а також теології отців-каппадокійців. Особливого значення «Логос» набуває у «Євангелії від Івана», в якому він ототожнюється з Сином Божим, і розкриває його Божественну природу: «Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було – Бог. І Слово стало тілом, і оселилося між нами, і ми славу його бачили – славу Єдиного родного від Отця, благодаттю та істиною сповненого» [1, с. 113].

Також Г.Гадамер розглядає «логос» як всезагальний принцип буття через християнську ідею інкарнації. На думку філософа, християнська інкарнація – це не просте вселення в тіло (Inkarnation ist offenbar nicht Einkörperung), і не просте осмислення душі, Бога і пов'язаних з цією ідеєю дотичних вчень (мається на увазі платонівсько-піфагорейська філософія з релігійним уявленням про переселення душ). Бо таке вчення передбачало повний дуалізм душі і тіла, оскільки душа попри всі перевтілення зберігає своє буття, а вихід за межі тіла розглядається як очищення та відновлення її справжнього буття (eigentlichen Seins) [2, с. 422].

На думку філософа у християнстві інкарнація суттєво відрізняється від східних вчень і представляє Божоявлення в людській подобі, де Бог при цьому втіленні не стає людиною у повному розумінні цього слова, Він лише в плоті являється людям, при цьому повністю зберігаючи надлюдську Божественність. Прийняття людської природи Богом, згідно християнському вченню, несе зовсім інший зміст. «Логос» стає плоттю, щоб стати жертвою за гріхи людства, приймаючи на себе місію Сина Людського, теологічні тлумачення якого є у вченні про Трійцю. Тут Г.Гадамер вказує на те, що саме справжній образ Трійці і є головним джерелом походження слова, оскільки процес божественних іпостасей з'єднується із процесом мислення. У той же час Г.Гадамер вказує на суттєву різницю між Божественним Словом і людським. Божественне слово, на думку Г.Гадамера, розгортається як цілісність Божественного Духу, що творить все в єдиному акті споглядання. [2, с. 428]. А людське слово формується в недосконалості людського духу, і перш ніж бути актуалізованим залишається потенційним, бо процес мислення починається з того, що дещо з нашої пам'яті приходить нам на ум [2, с. 429] Іншими словами, слово людське, знаходячись в процесі формування, і невідомо, коли сформується, адже це залежить від багатьох причин. І лише мислителі, мудреці здатні вдосконалювати свої мовленнєві здібності таким чином, щоб дарувати людям «крилаті вислови», які, до речі, вони, все ж таки, хоч і опосередковано, беруть зі Слова Божого. Отже, людське слово доволі недосконале, але не через нашу нефаховість, а від недосконалості самого людського духу, який ніколи не є належним самому собі у повній мірі, бо не здатен зібрати думки в єдине ціле. Тому, на думку Г. Гадамера, людське мислення постійно формує нові і нові концепції, не довершуючи попередніх. Однак у цьому є і позитив, адже такий стан незавершеності формує справжню безкінечність духу, що, знаходячись в постійному оновленні, виходить за свої власні межі, даючи свободу для відкриття нових концептуальних горизонтів [2, с. 430]

Висновки. Безумовно, поняття «логосу» в історії європейської думки відіграло важливу роль. Антична і середньовічна філософії – активно артикулювали поняття «логос», як в контексті космологічному, так і теологічному. Саме у цей час формуються основні засади європейської культури мислення, які справили вплив на становлення європейської цивілізації. Права людини, наука, філософія, соціальна теорія, архітектура, музика, мовознавство і література – пронизані системою смислів, що походять від Античності і досягають своєї квінтесенції в євангельському Логосі. Отже, Г.Гадамер, аналізуючи особливості європейського мислення розрізнув три види «логосу»: перший – гераклітівський, другий – платонівсько-піфагорейський, третій – «Логос» Євангелія від Івана. Античний «логос» розгортається як світова гармонія, що формує універсальний закон буття. Однак вже Геракліт «логос» тлумачив як «розумне

слово». Зенон Кітійський вбачав у логосі «розумний вогонь». Платон пов'язує «логос» зі словом, що відповідає певній речі, чисте мислення ідей «діаною» є беззвучна бесіда душі самої з собою, де «логос» – це потік звуків, що формується у мисленні і виходить через уста. На думку Г. Гадамера, відкриття Платоном теорії ідей затьмарило справжню сутність мови, що призвело до зловживань словами, на прикладі красномовства софістів. Однак Г. Гадамер, критикуючи Платона, розкриває справжню сутність «логосу». «Логос» – це не просто слово, що забезпечує можливість діалогу, бо в такому випадку результати спілкування будуть негативними, а висновки не істинними. На прикладі мистецтва діалогу Сократа Г. Гадамер показує, що «логос» – це особливе слово, в якому здійснюється розкриття речей в їх сутнісному значенні. Заслуга Сократа полягає в тому, що саме в його діалогах ми знаходимо єдність «логосу» і мовлення, через яку відбувається розкриття речей у їх справжньому значенні.

Таким чином, «логос» за Г. Гадамером, це головна умова правильного мислення, перехід від нерозуміння до розуміння в його універсальному значенні. Тобто логос це єдина можливість донесення істини. Саме «логос» є стабілізуючою ланкою або просвітленням різних форм існування. Відповідно «логос» є головним принципом упорядкованості Всесвіту, головною умовою для формування у людини здатності пізнавати навколишній світ, розуміти себе, інших людей, суспільство тощо.

Г. Гадамер говорячи про християнський «Логос» зазначає, що він є словом, що є живим діючим принципом буття і є єдиним неповторним актом викуплення вбудовуючись в сферу європейської думки, звільняючи одночасно феномен мови з його зануреності в ідеальність змісту, дозволяючи йому стати об'єктом філософського мислення і тлумачення. За слова Г. Гадамера, в протиположності грецькому «логосу», «Логос» Євангелія від Івана стає чистим буттям (*verbum proprie dicitur personaliter tantum*). «Логос» Г. Гадамера натомість це непорушна умова для формування і розвитку будь-якого культурного діалогу, бо лише діалог є знаряддям входження в розкриття причин будь-яких конфліктів шляхом встановлення істини як несхованості, відкритості.

Отже, за словами Г. Гадамера, – християнська ідея інкарнації прямо пов'язана з ідеєю слова. Саме тут «Логос» постає в іншій іпостасі: «Логос» – це слово, яке стає плоттю і яке, у той же час, є Богом. Тлумачення таємниці Трійці – це найважливіше завдання, перед яким колись стояла християнська думка середніх віків, бо воно спирається на людське відношення мислення і мови. Євангеліє від Івана, вирішуючи свої теологічні завдання за допомогою грецького мовленнєвого апарату, розкриває перед філософською думкою недоступні грекам горизонти. Отже, якщо Слово стає плоттю і лише в інкарнації дух здобуває своє справжнє місце, то це означає, що «Логос», зрештою, позбавляється спіритуалістичного характеру разом із його космічною потенційністю [2, с. 432].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Святе Письмо Старого та Нового Заповіту. Повний переклад здійснений за єврейськими, арамейськими та грецькими текстами. United Bible Societies: Ukrainian Bible, 1990. 1436 с.
2. Gadamer H.G. Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. Gesammelte Werke. Tübingen: Mohr Siebeck. Bd. 1. 1999. 495 S.
3. Gadamer H.G. Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik, Tübingen: Mohr Siebeck, Bd. 2. 1993. 533 S.
4. Heidegger M. Platons Lehre von der Wahrheit (1931/32, 1940). Martin Heidegger. Gesamtausgabe I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1914–1970. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1976. S. 203–238.
5. Plato. Cratylus. Plato Complete Works / ed. with introduction and notes, by John M. Cooper; associate editor, D. S. Hutchinson. Cambridge: Hackett Publishing Company, 1997. P. 101–156.

REFERENCES

1. Sviate Pysmo Staroho ta Novoho Zapovitu [The Holy Scripture: Old and New Testaments]. (1990). Povnyi pereklad zdiisnnyi za yevreiskymy, aramiiskymy ta hretskymy tekstamy [Complete

Translation from the Hebrew, Aramaic, and Greek]. United Bible Societies: Ukrainian Bible [In Ukrainian].

2. Gadamer, H.G. (1999). *Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. In Hans-Georg Gadamer *Gesammelte Werke* (Bd. 1. 495 S.). Tübingen : Mohr Siebeck.

3. Gadamer, H.G. (1993). *Hermeneutik 1: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. In Hans-Georg Gadamer *Gesammelte Werke* (Bd. 2. 533 S.). Tübingen : Mohr Siebeck.

4. Heidegger M. *Platons Lehre von der Wahrheit (1931/32,1940) (1976)*. In Martin Heidegger. *Gesamtausgabe I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1914–1970*. (S. 203–238). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

5. Plato. *Cratylus*. (1997). In *Plato Complete Works*. (pp. 101–156). Cambridge: Hackett Publishing Company.

Dankanich Rymma Ivanivna

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
Oles Honchar Dnipro National University
72, Gagarin Avenue, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4968-678X

LOGOS AS A SOURCE OF EUROPEAN MINDSET CULTURE IN GADAMER'S INTERPRETATION

According to the founder of philosophical hermeneutics, Hans-Georg Gadamer, the main problem of the crisis of human existence is the loss of the ability of a person to understand himself and the surrounding world, which inevitably leads to the formation of a pseudo-reality. In his acclaimed book «Truth and Method» Gadamer points out the following: the doctrine of Logos is the very basis of European thought. Having surveyed the cultural and philosophical connotations of Logos, Gadamer turned that it is a basis not only for Greek philosophy but for European mindset as such. The principle of Logos, a German philosopher claims, is extremely important to communication and dialogue, therefore, the loss of Logos leads to dramatic challenges and crises.

After extensive research of the Logos doctrine, Gadamer proposed its typology:

1. Heraclitus' conception;
2. Pythagorean and Plato's teaching of Logos;
3. Christian doctrine of Logos according to the fourth gospel;

The first one has closely related to the idea that Logos is a law of the Universe. The second one is involved in dialogue and the meaning of the speech. The third one is the embodiment of the Holy Trinity. According to Gadamer, for Christian thought to the incarnation is closely connected to the problem of the word. He notes, the interpretation of the mystery of the Trinity, was the most important task confronting the thinking of the Middle Ages. Concerning the prologue to the Gospel of John, Gadamer notes that theology became a dimension foreign to Greek thought. Gadamer points out, that the Word became flesh and if it is only in the incarnation that spirit is fully realized, then the logos is freed from its spirituality, which means, at the same time, from its cosmic potentiality. The uniqueness of the redemptive event introduces the essence of history into Western thought, brings the phenomenon of language out of its immersion in the ideality of meaning, and offers it to philosophical reflection.

Key words: Logos, Hans-Georg Gadamer, Plato, Socrates, Cratylus, European civilization, cultural dimension, dialogue, principle.